

HOMILIE MGR. JOHAN BONNY, BISSCHOP VAN ANTWERPEN VIERING 400 JAAR KARMEL

Onze-Lieve-Vrouwekathedraal Antwerpen – 3 juni 2012

Broeders en zusters,

Welkom in de Kathedraal van Antwerpen aan alle zusters, broeders en leden van de derde orde van de Karmel in Vlaanderen. Een bijzonder welkom aan zuster Maria Margareta, priorin van de Karmel aan de Rosier in Antwerpen, en aan Pater Roeland Van Meerssche, provinciaal van de Karmelieten in Vlaanderen. In 1612 stichtte de zalige Anna van Sint Bartholomeus de Karmel in Antwerpen. Die 400e verjaardag mogen we vandaag samen vieren, met dankbaarheid en vreugde.

Deze viering brengt ons terug naar één van de sterkste tijden van vernieuwing uit de kerkgeschiedenis: de 17e eeuw, de tijd van de katholieke hervorming, in reactie op de reformatie en in uitvoering van het Concilie van Trente. In deze vernieuwingsbeweging heeft Theresia van Avila (1515-1582) een hoofdrol gespeeld, samen met haar onmiddellijke medewerksters, onder wie Anna van Sint Bartholomeus.

Anna was 34 jaar jonger dan Theresia van Avila. Ze werd geboren in 1549, als een meisje van de buiten. Vaak werd zij als herderinnetje aan het werk gezet. Ondanks het verzet van haar familie, trad ze in 1570 binnen in de Karmel van Avila, gesticht door Theresia. Toen ze binnentrad, was Anna nog ongeletterd; ze tekende haar professiebriefje met een kruisje. In de gemeenschap kreeg ze het eenvoudige werk toebedeeld: aan de draaideur, in de keuken en bij de zieken. Door haar praktische vaardigheden, werd Anna al vlug een steun en toeverlaat voor Theresia; ze werd haar verpleegster, dagelijkse hulp en secretaresse. Theresia nam Anna mee tijdens haar vele visitatie- en hervormingsreizen. Als reisgezellin van Theresia, leerde Anna beter dan wie ook de geestelijke inzichten en de praktische aanpak van Theresia kennen. Theresia stierf in 1582, in de armen van Anna. Na de dood van Theresia werd Anna uitgestuurd naar Frankrijk. Zij werkte mee aan de stichting van de Karmel in Parijs, nadien in Pontoise en in Tours. In 1611 wordt ze uitgestuurd naar Vlaanderen. Ze verbleef een korte tijd in de Karmel van Mons en kwam in 1612 te Antwerpen aan. Ze sticht de Karmel van Antwerpen en wordt de eerste priorin, tot aan haar dood. Anna sterft op 7 juni 1626, feestdag van de Allerheiligste Drieëenheid. Ongetwijfeld kunnen we Anna een “Spaanse parel in Antwerpen” noemen.

Anna had niet de literaire kracht van Theresia, noch de poëtische bevoegdheid van Johannes van het Kruis. Toch heeft ze een merkwaardig pak geschriften nagelaten: een

groot aantal brieven, een korte autobiografie en een reeks geestelijke teksten. Ik kreeg haar geschriften pas enkele dagen geleden in handen, ter voorbereiding van deze viering, en kon er wat in grasduinen. Ik wil enkele passages naar voor halen. Ze schetsen een beeld van wie Anna was en wat haar innerlijk bewoog.

Over haar komst naar Antwerpen, schrijft Anna: “ *Dit was het niet wat mij pijn deed, want ik verlangde niet te gaan, maar wel dat ze het mij oplegden tegen mijn verlangen in en dat ik merkte dat ze zelf ook iets anders wensten. Daarop, zoals ik zei, ging ik te communie en nadat ik de Heer ontvangen had, keerde ik mij in; Zijne Majesteit troostte mij, zoals bij andere gelegenheden, en Hij zei me: “Schep moed en ga erheen. Deze stichting zal een vlam-mende toorts zijn”*.¹ Anna kwam niet naar Vlaanderen omdat ze het zelf verlangde, maar uit gehoorzaamheid. Het moet haar wat gekost hebben om het warme Spanje en het zonnige Frankrijk ter ruilen voor de mistige Nederlanden! Ze was ook gehecht aan de gemeenschappen die ze had gesticht en waarvan ze priorin was geweest. Toch aanvaardt ze, in gesprek met de Heer. Tegelijk vertrouwt ze erop dat de nieuwe stichting in Antwerpen een grote uistraling zal kennen.

In alles wat ze deed liet Anna zich leiden door het voorbeeld en de inspiratie van Theresia van Avila. Over haar geestelijke band met Theresia tijdens de jaren in Antwerpen, schrijft Anna: “ *Bij het begin van deze stichting (Antwerpen), beval ik dit huis bij onze Heilige aan: dat zij er de priorin van zou zijn en erover zou waken. Soms, terwijl ik sliep, toonde zij mij de fouten die men maakte en die ik niet bemerkte. Eens nam ze mij bij de hand en geleidde mij naar de poort en zei me daar iets te verbeteren dat niet in orde was”*.² Niet alleen in grote geestelijke vragen, maar ook in concrete dagelijkse opdrachten, liet Anna zich leiden door wat Theresia haar ingaf. Dit zegt veel over de authenticiteit van de Karmel in Antwerpen. De Karmel van Anna was geen noordelijk afkooksel van de Karmel van Theresia. Het was een Karmel in onmiddellijke trouw aan de geest en de letter van Theresia, tot in de kleine details van het dagelijkse leven.

In haar geestelijke geschriften spreekt Anna over haar relatie met God en over haar ervaringen in het gebed. Het zijn bladzijden over licht en donker, troost en troosteloosheid, vreugde en verdriet, zoals we die terugvinden in de geschriften van andere geestelijke meesters. Dit mag blijken uit twee citaten, die dateren uit haar tijd in Antwerpen. Enerzijds kende Anna een heel intense ervaring van Gods nabijheid: “ *God heeft mij hierin een zo grote vrede en troost geschonken dat niemand het zal kunnen geloven. Het gebed werd meer aanhoudend en meer begunstigd. Soms is de vurigheid zo groot als bij het begin; tijdens het goddelijk officie kon ik dikwijls de aanwezigheid van de Heer niet verdragen en ik zei Hem: “Ga een beetje opzij, Heer, ik ben niet sterk genoeg noch in staat om aandacht te geven aan het goddelijk officie, als Gij zo dicht bij mij zijt”*”.³ Anderzijds moest ze perioden van duisternis en dorheid doorstaan: “ *Plots overkwam de ziel een soort van nevel die donkerder was dan de nacht, donkerder dan wat zich kan voordoen voor het uiterlijk zicht. Deze donkerte is inwen-*

¹ ANNA VAN ST.-BARTHOLOMEUS, *Autobiografie*, Manuscript A, Carmelitana, Gent, 1989, p. 177-178.

² *Ibid.* p. 194-195.

³ *Ibid.* p. 179.

*dig en komt met zulke kracht dat, alhoewel ze donker is en heel bitter - de haren rijzen er soms van te berge – de ziel haar omhelst en haar een zeer grote smaak en onderwerping be- toont. (...) God laat haar de verlatenheid van alle dingen aanvoelen, welke Hij had in deze wereld, bijzonder in de tijd van zijn heilige passie”.*⁴ Licht en donker, nabijheid en afstand: ze vinden hun plaats in ieder leven dat op God gericht is.

Tenslotte nog een woord over de verhouding van Anna met de Bisschop van Antwerpen. In haar tijd was dat bisschop Jan Malderus. Hij werd Bisschop van Antwerpen in 1611 en overleed in 1633, na een episcopaat van 22 jaar. In een brief van 9 januari 1613 schrijft Anna aan Pater Thomas van Jezus in Brussel: *“De Bisschop zegt elke dag dat hij gaat komen, maar hij is nog niet gekomen; hij houdt van ons allen”.*⁵ De priorin van Antwerpen kan het weten: de Bisschop houdt van de zusters, hij zegt elke dag dat hij zal komen, maar ze zien hem (bijna) niet. De tijden zijn niet veranderd! Een tweede citaat gaat over de eerste steenlegging van de kerk van de Karmel, in aanwezigheid van zowel de Bisschop als de Aartshertogen Albrecht en Isabella. In een brief van 1 oktober 1615 aan Moeder Elvira van Sint Angelo schrijft Anna hoe de eerstesteenlegging verliep: *“Eerst zegden ze een litanie in processie rond de bouwput; de Infante zat geknield onder haar baldakijn terwijl zij de litanie opzegde. De Bisschop hield de steen voor haar, zij nam de steen en plaatste hem op de plaats die ervoor gemaakt was”.*⁶ Het is een mooie diplomatieke oplossing die Anna bedacht heeft. Ze krijgen allebei hun rol, de Bisschop en de Aartshertogin. Anna wist blijkbaar hoe ze de wereldlijke en de geestelijke macht bij elkaar moest houden, samen en toch onderscheiden, in de juiste volgorde.

De viering van vandaag is een moment van dank en van gebed. We zeggen dank aan de Heer voor 400 jaar Karmelgemeenschap in Antwerpen. Vier eeuwen van gebed en contemplatie, trouw aan het charisma van Theresia van Avila en Anna van Sint Bartholomeus. Al die tijd hebben de zusters gewoond en geleefd in de nabijheid van Jezus. Ze hebben de zorgen en vragen van zoveel generaties beluisterd en in hun gebed meegenomen. Ze hebben gebeden voor de noden van de stad en van het Bisdom Antwerpen. Daarvoor kunnen we hen en de Heer slechts dankbaar zijn. Tegelijk bidden we vandaag voor de Karmelgemeenschap in Antwerpen en in Vlaanderen: dat zij haar roeping trouw mag blijven, dat nieuwe roepingen van hier samen met roepingen uit andere landen het verhaal van de Karmel in Vlaanderen mogen voortzetten, dat zij in onze kerkgemeenschap de liefde voor Jezus als waakvlam mogen brandend houden.

Amen.

+ Johan Bonny
Bisschop van Antwerpen

⁴ *Ibid.* p. 196-197.

⁵ « El obispo cada día dice que viene y no á venido; a todos nos quiere bien », in: *Obras Completas de la Beata Ana de San Bartholomé*, tomo 2, Cartas, Ed. crítica preparada por Julián Urkiza, Roma, 1985, p. 270.

⁶ “Primero dijeron una letanía en proçisión en derredor de la foça, y la Ynfalta estava de rrodillas debajo de su tienda en tanto que la deçia. Esta piedra lleva el Obispo delante della, y ella la toma y la asienta en el lugar que está echo », *ibid.* p. 374.